

- ג. אף לדעת האומר נדרים ונדבות אינם קרבים ביום טוב, ומדאורייתא (רב הונא), אם עבר ושחטם – זורק את הדם. לדברי רבא, דוקא אם הבשר יותר לאכילה ביו"ט זורק אבל אם נטמא הבשר או נאבד לא יזרוק. ולדברי רבה בר רב הונא אפילו נטמא זורק את הדם כדי להכשיר הקרבן, ויוקטרו אימוריו לערב.
- א. נראה לכאורה שגם בקרבן עולה נחלקו; לרבא לא יזרוק כיון שאין הבשר נאכל, ולרבה בר רב הונא יזרוק (עפ"י חדושים ובאורים).
- ב. יש מצדדים לומר שגם לרבה בר רב הונא לא הותר לזרוק אלא אם קיימים אימורים להקטרה, אבל אם נאבדו הבשר והאימורים, שמא לא הותר לזרוק (עפ"י הר צבי; זכר יצחק).
- ג. הרמב"ם השמיט דין זריקת הדם ביום טוב למי ששחט נדרים ונדבות. בכסף משנה כתב שפסק כרבה בר רב הונא שלא הותר כשאין בשר לאכילה. והנצי"ב כתב שלהלכה רשאי להקטיר האימורים ביום טוב הלכך הכל מודים שרשאי לזרוק הדם כדי להקטיר היום. ואילו הצ"ח כתב לאידך גיסא, שלהלכה שנוקטים איסור מוקצה ביום טוב – אסור לזרוק.
- משמע בגמרא (ל'איבעית אימא') שדוקא ביו"ט זורק את הדם, אבל בשבת אם עבר ושחט נדרים ונדבות לא יזרוק את הדם. וכן בכבשי עצרת ששחטן שלא לשמן בשבת – לא יזרוק. לא נמלך זורק – הורצה ויקטיר אבריו לערב.
- וכן פסק הרמב"ם (פסולי המקודשין טו, יט). ויש מדייקים מדבריו ששאר קרבנות ציבור מלבד כבשי עצרת, אם שחטם שלא לשמן בשבת – זורק את הדם (עפ"י אבי עזרי (קמא) יום טוב א, יג. וע' יוסף דעת מנחות מח).

דף כא

- מה. האם הדברים דלהלן מותרים ביום טוב?
- א. שחיטת בהמה שחציה של נכרי וחציה של ישראל.
- ב. אפיית עיסה שחציה של נכרי וחציה של ישראל.
- ג. אפיית עיסת הכלבים.
- ד. עשיית מלאכת אוכל נפש עבור נכרים; אפיית פת או שחיטת בהמה עבור בני החיל הנכרים, המטילים על ישראל טורח הכנתם.
- ה. החמת חמין לרחיצה; הבערת מדורה להתחמם בה.
- א. בהמה, חציה של נכרי וחציה של ישראל – מותר לשחטה ביו"ט. מה טעם – אי אפשר לכוזת בשר בלא שחיטה. כן אמרו רב הונא ורב חסדא.
- ישראל ונכרי שקנו שתי בהמות בשותפות – מותר לישראל לשחוט שתיהן ביום טוב (עפ"י אור זרוע; רא"ש ועוד. וע' פרטים נוספים במשנ"ב תצח ס"ק סא).
- ב. עיסה, חציה של נכרי וחציה של ישראל; רב חסדא אסר לאפותה ביו"ט מפני שאפשר לחלקה בלישה, ולא נדחית מלאכת אוכל נפש אלא לצורך אכילת ישראל.
- א. לפרש"י, לדעת רב הונא מותר לאפותה. והתוס' חולקים [שלא התיר רב הונא אלא בכגון שעל ידי אפיית ישראל בשביל הנכרי יש לו רשות ליטול מקצת מן הפת שאופה, אבל אם מלכתחילה חציה של ישראל וחציה של נכרי, אין רשות לאפות כולה].
- ב. איסור אפיית עיסה שחציה של נכרי – מדרבנן (כן מבואר בתוס' בפסחים מו:).

ג. לדעת התוס', אפילו אם ע"י אפיית חלק הנכרי נאפית הפת יפה מפני שהתנור מלא – אסור לאפות, מאחר ואין לו רשות לאכול חלק הנכרי וגם אין שייך בו התר 'הואיל'. ודעת הרא"ש והר"ן להתיר, ולא אסרו אלא בכגון שני תנורים שאינו משביח.

ג. עיסת כלבים (שלשים אותה עם המורסן. עפ"י ירושלמי); בזמן שהרועים אוכלים ממנה – נאפית ביו"ט, שיש בה גם צורך אכילת אדם [ודינה כדין לחם לענין שאר הלכות שבתורה]. משמע בגמרא שלדעת רב חסדא שאינו סובר 'הואיל', אין התר אלא כגון שיש לו נבלה ליתן לפני הכלבים שאפשר לפייסם בה, ונמצאת העיסה כולה נאכלת לאדם (ואעפ"י שדעתו להאכילה לכלבים. עפ"י רשב"א), אבל אם אין לו נבלה – אסור לאפות עיסת הכלבים גם אם אוכלים ממנה הרועים, שהרי אפשר לחלקה ולא הותרה מלאכת אוכל נפש בהמה.

א. להלכה שנוקטים 'הואיל', יש אומרים שמותר אפילו אין לו נבלה מזומנת, הואיל ואפשר שתזדמן לו (עפ"י רמב"ם, העיטור, מגיד משנה עפ"י רשב"א). ויש מצדדים שאמנם אינו לוקה אך אין התר לכתחילה (ער"ן וחדושי הרשב"א; ים של שלמה). ויש אומרים שמותר רק בתנור אחד שמילוי התנור משביח את האפיה (עב"י תקיב).

ב. יש מפרשים שמותר לאפות עיסת כלבים שהרועים אוכלים ממנה, אפילו מרבה בעיסה יותר ממילוי תנור אחד (מובא בר"ן. וכן פסק הרמ"א ועוד, שמותר להרבות בטרחה עבור בע"ח, אם מה שמבשל או אופה ראוי לאדם). ויש אומרים שלא הותר אלא בתנור אחד שאינו מרבה בטירחה בגלל הכלבים (עפ"י ים של שלמה. וכן פסק המגן-אברהם תקיב סק"ג).

אין בה אכילת אדם – אסור לאפותה. דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אמר רק אשר יאכל לכל נפש – אפילו נפש בהמה במשמע ומותר.

כתבו התוס' שהלכה כרבי יוסי הגלילי לאסור מלאכת יו"ט לצורך בעלי חיים, שכן שתמה משנת חלה. וכן פסקו הר"ף והרמב"ם ובספר יראים, וכן נקט הר"ן לעיקר. ואילו הראב"ן הרז"ה הר"ד ורי"ז פסקו כרבי עקיבא ומותר לעשות מלאכה לצורך האכלת בהמה שמוזנותיה עליך.

והרז"ה צידד שמא מודה רבי עקיבא בעיסת הכלבים שאסור לאפותה כי אפשר להם לכלבים בלא אפיה והריזו טירחה שלא לצורך. (ובפירוש ר"ח פלטיאל (בא יב, טז) יצא לחלק בין כלב שיכול לחזור אחר מוזנותיו, לבהמה אחרת שאינה יכולה. ורש"י להלן כג: כתב שאפילו הסובר נפש בהמה במשמע, דוקא בהמה שמוזנותיה על האדם ולא שאר חיות, ומ' שהוא מדאורייתא). בשלחן ערוך (תקיב, ג) סתם לאסור.

ד. הוא לבדו יעשה לכם – ולא לנכרים. וכן אסור להרבות בטרחת מלאכה עבורם.

א. מומר לעכו"ם או מחלל שבת בפרהסיא, דינו כעכו"ם לענין זה.

עשיית מלאכה לצורך קראים – בתשובת רבי בצלאל אשכנזי (סג) אוסר, ויש מתירים לפי שטועים הם ומנהג אבותיהם בידיהם (מובא במשנה ברורה תקיב סק"ב).

ואולם מחלל שבת שאינו יודע מענין יום טוב, וכגון עולים חדשים שלא נתחנכו לתורה ומצוות – מותר להזמינו ואף מצוה לקרבו (אור לציון ח"ג יט, ג). וכן הגרשז"א הורה התר בזה לענין הזמנת אורחים לליל הסדר כדי לקרבו וכד' (ע' הלי"ש). ואודות חילונים שבזמננו, האם לדונם כאנוסים – ע' חזו"א יו"ד א, וסוסי"ב.

ב. המבשל לנכרי דבר הראוי למאכל ישראל, להלכה שאומרים 'הואיל' כתבו הראשונים שאינו לוקה שהרי ראוי לאורחים ישראל (עפ"י רשב"א ומאירי). ויש אומרים שגזרת הכתוב היא לאסור (עפ"י שיטמ"ק יב.).

רב הונא הורה לבני הכפרים להתיר ביו"ט לאפות לחם לבני חיל נכרים, אם כשנותנים ממנו לתינוק אינם מקפידים, כי כל פת ופת ראויה לאכילת תינוק. אבל אם מקפידים בדבר – אסור. וכן הדין לענין שחיטת בהמה, אבל אם היא טרפה שאינה ראויה לישראל – אסור לשחטה עבורם, מלבד לדברי רבי עקיבא המתיר לעשות מלאכה באוכל נפש לכלבים, באופן שראוי ליתן ממנה לכלבים. ואמרו בגמרא שרבי יהושע בן לוי חולק ואוסר.

א. יש אומרים שהתיר אפייה על סמך האפשרות ליתן לתינוק אמור רק לרבה שאומרים 'הואיל' ולא לרב חסדא (רא"ה). ויש אומרים שאפילו רב חסדא מודה כי כבר בשעת האפייה ראוי ליתנה לתינוק שהרי אין לתינוק זמן קבוע לאכילתו (מאירי).

ב. הרי"ף הר"ח הרשב"א הרי"ד והרי"ז נקטו לאסור. ואולם הרמב"ם והראב"ד סוברים שאין כאן מחלוקת ולדברי הכל מותר (וכ"כ מהרש"א בדעת התוס'). ומהרש"ל (ים של שלמה כב) פירש דבריהם שיש חילוק בין אם הקמח שייך לבני החיל, שאז אין בו שום זכות לישראל אלא לאחר אפיה, הלכך מותר לאפות כדי שיוכלו ליתן לתינוק [וי"א שצריך ליתן לתינוק בפועל. הגר"ז], משא"כ אם הקמח שייך לישראל, אין התיר להרבות בשביל הנכרי. וכתב המג"א (תק"ב סק"ד) שה"ה אם אין רשאי הישראל מצד חק המלכות ליטול פת לתינוק אם לא יאפה ויתן לבני החיל, אפילו היה הקמח שלו מותר.

ודעת הט"ז שאין להתיר על ידי נתינת פת אחת לתינוק אלא בשעת הדחק (וכן נקט המשנ"ב בסקי"ד להלכה).

ה. בית שמאי אוסרים להחם חמין ביום טוב לרחיצת רגלים אלא אם כן ראויים הם לשתיה (ושותה מהם, ומרבה מים כדי לרחוץ. תוס' עפ"י ירושלמי) ובית הלל מתירים. וכן לענין עשיית מדורה להתחמם בה; בית שמאי אוסרים ובית הלל מתירים (שמותר שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך אוכל נפש. עפ"י ר"ן רשב"א כאן ולהלן כזו; וכ"כ הר"ן). ואילו בשבת לט: ובעבוה"ק (ג,ה) כתב הרשב"א שהנאה השווה לכל נפש בכלל 'אוכל נפש' הוא. וכן בר"ן להלן (לא). משמע שכיון שנהנה גופו בחום העצים כשהם דולקים, בכלל 'אוכל נפש' הוא ולא 'מכשירין'. ועב"ה; אמרי בינה יו"ט ב. [נראה שאף אם נחשיב חימום הגוף כאוכל נפש, אין להתיר לכבות מזגן ביו"ט כדי שלא להתקרר, וכדין כיבוי לאוכל נפש בהנחת צלי על הגחלים (ע' להלן כב-כג) – כי אין נהנה מגוף הדבר אלא מסיר דבר המקרר ועל כן אין זו פעולה באוכל נפש'].

א. דוקא לידי ורגליו מותר אבל לכל גופו אסור אפילו לבית הלל, שרחיצת כל הגוף אינה שווה לכל נפש אלא למעונגים (רי"ף תוס' וש"ר; או"ח תקיא, ב). ויש ראשונים שנקטו להפך, שמסתבר יותר להתיר רחיצת כל הגוף (ע' שיטמ"ק בשם ריטב"א; רמב"ן שבת לט). וע' בספר שמירת שבת כהלכתה פרק יד הערות כא כה ופרק יט הערה ג, ובספר נשמת אברהם הל' יו"ט אודות רחיצת כל הגוף ביו"ט בזמננו.

וחימום מים להפגת צינה, יש אומרים שנהשב 'שוה בכל נפש' (עפ"י שער הציון תקיא אות כה בשם בית מאיר ונוב"י. והביא שהפמ"ג מסתפק בזה).

ב. באופנים שמוותרת הרחצה, מותר להשתמש ביו"ט גם במים חמים העוברים ביו"ט ב'בוילר' או ב'דוד שמש' (שמירת שבת כהלכתה ב,ז; אור לציון ח"ג כא, א).

ג. רחיצה במים שהוחמו מערב יום טוב; יש מתירים לרחוץ כל גופו כאחת [והקלו ביום טוב מבשבת לענין גזרת הבלגין] אבל לא במרחץ (כן דעת השו"ע תקיא, ג ורוב הפוסקים). ויש מחמירים. וכתב הרמ"א שכן נוהגים. ואין לשנות המנהג (הגר"ז, מובא במשנ"ב – והיינו לבני אשכנז, אבל בני ספרד מותרים – אור לציון ח"ג כא, א). ושיעור מים חמים לאיסור רחיצה היינו כמדת חומו של אדם, 37 מעלות צלזיוס (עפ"י אור לציון שם).
 ורחיצת אבר מותרת במים שהוחמו מערב יו"ט לדברי הכל (א"ר ועוד, מובא במשנ"ב סק"ח).
 ע"ע בדיני רחיצה בשבת וביו"ט – בשבת לט-מ.

מו. א. האם מותר לטלטל גרעיני תמרים בשבת וביום טוב?

ב. האם מוזמנים את הנכרי בשבת וביום טוב? והאם שירי כוסות שלו מותרים בטלטול?

א. מבואר בגמרא שמותר לטלטל גרעיני תמרה (להשליכם לפני בהמה) ביום טוב, משום שראויים להסק, ואפילו לחים ראויים להיסק גדול. ובשבת מטלטלים אותם אגב פת ולא בפני עצמם.
 פירש ריב"א (מובא ברא"ש): אין התר על ידי פת אלא כשאוכל הפרי וזרק הגרעינים מפיו לתוך הסל שהלחם מונח בו, אבל להניח לחם עליהם כדי לטלטלם אסור. ובתוס' משמע שלא נחתו להילוק זה.

במסכת שבת (קמג) מבואר שרבה היה מטלטלם אגב ספל מים. והיו אמוראים שזרקום בלשונם לאחורי המטה. ונחלקו הפוסקים אם רשאי לייטלם בידו מתוך פיו ולהניחם מיד על הצלחת וכד' או משליכן בלשונם דוקא (ע' פרטים נוספים במובא שם).

ב. אמר רבי יהושע בן לוי: מוזמנים את הנכרי בשבת אבל לא ביום טוב – גזרה שמא ירבה בשבילו. וכן

מסופר שרבה היה מנהג את מר שמואל ודרש מוזמנים את הנכרי בשבת ואין מוזמנים ביום טוב.
 רב אחא בר יעקב אמר: אפילו בשבת אסור, ששירי כוסותיו אסורים בהנאה משום יין נסך הלכך אסורים בטלטול אף לא אגב הכוס. [ואעפ"י שהשאריות מאוסות וכגרף של רעי שמותר לפנותו – אין עושים גרף של רעי לכתחילה הלכך לכתחילה אל יזמין].

לרב הונא אין איסור בהזמנת נכרי אפילו הוא מרבה (כפרש"י ורי"ף) שהרי ראוי הוא ליתנו לישראל.
 מרימר ומר זוטרא כשנזדמן אצלם נכרי ביו"ט אמרו לו, אם נוה לך במה שטרחנו לעצמנו – מוטב, ואם לאו – איננו מטריחים עבורך טורח נוסף.

הלכה מוזמנים את הנכרי לשבת ואין מוזמנים ליום טוב. [ולדעת הרו"ה, אם נוקטים 'הואיל' מותר להזמין אף ביו"ט, כי גם אם ירבה בשבילו לא עבר על איסור תורה. ואין כן דעת שאר הראשונים].

וכתב הרא"ש (כאן ובמועד קטן פ"ב יב. ע"ש): דוקא להזמין אסור, שמתוך שחפץ ביקרו חוששים שמא ירבה לו מנות ויבשל קדירה שלא היה מבשלה בלעדיו, אבל שליח נכרי שהגיע לבית ישראל, וכן עבדים ושפחות שבביתו – מותר להאכילם ביו"ט, שאינו מבשל עבורם בנפרד, ואין איסור להרבות באותה קדירה עצמה שמבשל בה עבור ביתו.

דפים כא – כב

מו. א. האם מותר להטמין חמין ביו"ט לצורך השבת?

ב. מי שלא הניח עירובי תבשילין – מה דינו?

קע